ISSN 1392-9569
E-ISSN 2351-6011

ISSN 1392-9569
E-ISSN 2351-6011

Socialinis ugdymas / Personalizuotas ugdymas visiems
Social Education / Personalized Learning for All
2018, t. 48, Nr. 1, p. 103–107 / Vol. 48, No. 1, pp. 103–107, 2018

LIETUVOS EDUKOLOGIJOS UNIVERSITETAS

In memoriam

Profesoriaus Bronislovo Bitino vaidmuo kuriant socialinio pedagogo instituciją Lietuvoje (1926–2018)

Eidamas 92-uosius metus, vasario 9 d. mirė iškilus Lietuvos pedagogas, habilituotas socialinių mokslų daktaras, Lietuvos edukologijos universiteto (LEU) alumnas, ilgametis dėstytojas, katedros vedėjas Bronislovas Bitinas.

Su iškiliuoju edukologijos mokslininku profesoriumi Bronislovu Bitinu mus suvedė panašios vertybės ir nuostatos. Pedagogų praktikų ir mokslininkų bendradarbiavimas subrandino praktika grindžiamos mokslinės laboratorijos idėją ugdymo įstaigoje, kurioje įgyvendintas teoriškai pagrįstas mokyklos bei teritorinės bendruomenės veiklos pedagoginės vienovės kaip moksleivių socialinio ugdymo sistemos veiksnio teorinis modelis, atvėręs galimybes maksimaliai panaudoti teritorinės bendruomenės socialinių institutų galimybes mokyklai ir vaikui artimiausioje aplinkoje. Prof. B. Bitinas tvirtai ir nuosekliai laikydavosi nuostatos, jog švietimas ir auklėjimas nieko vertas, jeigu jis įspraustas tik į uždaros mokyklos rėmus ir yra atitrūkęs nuo audringo realaus gyvenimo atviroje aplinkoje.

Bronislovas Bitinas Socialinės komunikacijos instituto knygų pristatymo renginyje, 2005 m. Leono Kleniausko nuotrauka

Profesorius visada palaikė idėją, jog moksleivių visuomenei naudinga veikla savo vietos bendruomenės labui drauge su suaugusiaisiais yra esminis faktorius jaunajai kartai įgyti socialinę patirtį.

ISSN 1392-9569
E-ISSN 2351-6011

Dirbdama Kauno 36-ojoje vidurinėje mokykloje (dabar – Palemono gimnazija) direktore, 1985 m., prof. B. Bitino paskatinta, įstojau į Lietuvos edukologijos universiteto doktorantūrą (tuo metu – aspirantūra). Buvau labai laiminga, jog pats Profesorius sutiko vadovauti mano disertaciniam darbui. Drauge su juo po ilgų diskusijų suformulavome disertacijos temą „Mokyklos ir socialinės aplinkos pedagoginė vienovė kaip moksleivių ugdymo sistemos veiksnys“. Rašant disertaciją, prof. B. Bitinas sistemingai skirdavo laiko pokalbiams, konsultacijoms. Reguliariai atvykdavo į mokyklą stebėti ugdomojo eksperimento eigos.

1989 m. kovo 6 d. Vilniaus universiteto Jungtinėje taryboje (čia disertacijas gindavosi ir Latvijos doktorantai, ir Lietuvos humanitarinių mokslų srities doktorantai) apgyniau pedagogikos mokslų kandidato (vėliau nostrifikuota į socialinių mokslų (edukologijos) daktaro) disertaciją, įgydama daktaro mokslinį laipsnį.

Mano disertacijos gynimo posėdyje oponentės statusu dalyvavusi Rusijos švietimo akademijos akademikė prof. V. Bočarova pakvietė prof. B. Bitiną ir mano vadovaujamą mokyklą prisijungti prie tarptautinio laikino mokslinio kolektyvo „Mokykla-mikrorajonas“, siekiant sukurti pagrindus socialinio pedagogo institucijai įsteigti atviros aplinkai mokyklos sąlygomis.

Vėliau, jau dirbdama mokslinį pedagoginį dėstytojos darbą KTU (20 metų), taip pat kviestine docente ir profesore Klaipėdos universitete, Lietuvos žemės ūkio universitete, Lietuvos sporto universitete, Lietuvos edukologijos universitete, nuolat bendravau su Profesoriumi.

Prof. B. Bitino kuruojama ir moksliniu aspektu vadovaujama savotiška laboratorija Kauno Palemono vid. mokykloje 1985–1989 m. m. įgyvendinat mokslinio ugdomojo eksperimento tikslus buvo numatyti realūs būdai, kaip panaudojant mokyklos ir bendruomenės ugdomąjį potencialą sukurti moksleivių socialinio ugdymo sistemą. Buvo moksliškai pagrįsta organizacinė pedagoginė sistema, įtraukiant moksleivius į bendruomenei naudingą veiklą savo teritorinėje bendruomenėje.

Profesorius dažnai kartodavo teiginį: „Jeigu aplinka, kurioje gyvena vaikas, jam yra nesaugi, reikia sudaryti sąlygas patiems vaikams savo pozityvia visuomenei naudinga veikla keisti tą aplinką, kurti gerus tarpusavio supratimu grįstus žmogiškuosius santykius.“ Moksleiviams buvo sudarytos sąlygos, pasinaudojant tuometiniais poįstatyminiais aktais ir ministerijų rekomendacijomis, sujungiant visų bendruomenėje buvusių institucijų išteklius atsiskleisti per visuomenei naudingą veiklą ir brandinti save kaip socializuotą atsakingą asmenybę 24 darbinėse, meninėse, kultūros puoselėjimo, sportinėse, gamtos apsaugos srityse.

1989–1992 m. ŠMM kolegijos nutarimu Lietuva prisijungė prie minėto tarptautinio mokslinio eksperimento ir dvi Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos vėl tapo mokslinėmis laboratorijomis, kur metodologiškai pagrįstu ugdomuoju eksperimentu buvo sukurtos tiek teorinės, tiek praktinės prielaidos steigti socialinių pedagogų institucijas Lietuvos bendrojo ugdymo sistemoje ir teritorinėse bendruomenėse.

ISSN 1392-9569
E-ISSN 2351-6011

Visą laiką, ypač 1989–1992 m., jau būdamas stambaus masto tarptautinio mokslinio eksperimento, kurį įgyvendino Laikinasis aukščiausios kompetencijos multidisciplininiškumu pasižymėjęs mokslininkų ir praktikų kolektyvas, veikęs 2,5 metų, ir jam buvo suteiktas „Mokykla-bendruomenė" pavadinimas, prof. B. Bitinas, vienintelis lietuvis mokslininkas, vykdė labai svarbias tyrimo metodologijos grupės eksperto pareigas ir buvo jos vadovu. B. Bitinas palaikė prancūzų pedagogikos (*pranc. pedagogie enviroment*) idėją ir jos įgyvendinimą vaikų socialiniame ugdyme gyvenamojoje vietovėje. Be prof. B. Bitino, šiame eksperimente dalyvavo ir Kauno Palemono, Dotnuvos akademijos vidurinės mokyklos, vadovaujamos ped. m. daktarų (tada – kandidatų) I. Leliūgienės ir R. Lengvino. Pradėjus eksperimentą, Rusijos švietimo akademija kaip eksperimento iniciatorė taip pat laikėsi prancūziškos aplinkos pedagogikos metodologinių nuostatų.

Nors po to eksperimento praėjo jau 28 metai, tačiau prancūzų socialinės pedagogikos mokslininkai iki šiol socialinę pedagoginę veiklą mato būtent vietovėje, kur gyvena žmonės.

Prof. B. Bitino vaidmuo, pasiaukojamas darbas eksperimento metu tris kartus kartojant respondentų apklausą ir apdorojant 4 500 respondentų iš 96 eksperimente dalyvavusių mokyklų gautus vaikų, mokytojų ir vietos gyventojų apklausos duomenis apie pokyčius ir raidą, kaip mokykla kartu su bendruomene įtraukiama į pozityvią visuomenei naudingą veiklą siekiant bendruomenės gerovės.

Vykstant eksperimentui, ŠMM pritarė Palemono vid. mokyklos iniciatyvai sukurti moksleivių visuomenei naudingo darbo įskaitų knygeles.

Prof. B. Bitinui drauge su mokslinio eksperimento vadove akademike V. Bočarova buvo patikėta sukurti „Moksleivių socialinio ugdymo gyvenamojoje vietovėje koncepciją", kuri padėjo teorinius pamatus minėtam eksperimentui. Prof. B. Bitino iniciatyva, susitarus su Švietimo mokslo ministerija, savivaldybės institucijoms buvo leista iš šalies nereglamentuoti mokyklos ugdomosios veiklos ir leisti jai kartu su vietos bendruomene veikti taip, kaip buvo numatyta ugdomojo eksperimento pradžioje. Netrukus bendruomenėje iš aktyviausių jos narių susikūrė pirmoji Kaune gyventojų savivaldos tarnyba (tuo metu mieste dar nebuvo seniūnijų), įkandin jos – prie tuometinės vietos deputatų grupės atsirado deputatų padėjėjų institucija, kurią sudarė patys aktyviausi bendruomenės plėtrai neabejingi aukštesniųjų klasių moksleiviai. Šių dienų esamos mokyklinės patirties aspektu protu sunkiai suvokiama, kad būtent mokiniai – deputatų padėjėjai, drauge su miesto „Žaliųjų" organizacija rajono Taryboje pareikalavo iškelti bendruomenės sveikatai pavojingą pabėgių mirkymo gamyklą; bendruomenės gyventojų savivaldos pastangomis miesto taryboje (tuometiniame Kauno miesto Vykdomajame komitete) buvo patvirtintas Teritorinės bendruomenės socialinės-kultūrinės-ekonominės plėtros perspektyvinis planas, net suprojektuojant bei pastatant ligoninę ir polikliniką Palemono gyvenvietėje.

Į mokyklą koncepcijos autoriai žvelgė kaip į atvirą sistemą, kaip vietinį vaikų socialinio ugdymo centrą, išryškino aktyvų pedagogikos vaidmenį tiriant ir tobulinant socialinę aplinką. Koncepcijoje B. Bitinas ir V. Bočarova atskleidė, kad būtina sudaryti

ISSN 1392-9569
E-ISSN 2351-6011

bendruomenėje sąlygas visuomeniniam auklėjimui, asmenybės saviraiškai, pozityviai veiklai, žmogaus pozityviam socialiniam elgesiui ugdytis, pvz., vaiko socialinei adaptacijai mokykloje kaip atviroje socialinėje sistemoje.

Tenka apgailestauti jog, praėjus 28 metams po mokslinio eksperimento dviejose Lietuvos mokyklose, niekas daugiau nesiryžo pateikti naujos gyvenamojo laikotarpio aktualijas atitinkančios ir moksliškai pagrįstos darbo gyvenamoje vietovėje koncepcijos.

Laikas nebuvo pavaldus prof. B. Bitinui. Jis tvirtai laikėsi Prancūzijos socialinės pedagogikos šalininkų idėjos, jog socialinė pedagogika nėra vienintelė priemonė, bet ji yra socialinio-edukacinio darbo atviroje aplinkoje pagrindas. Iš tikrųjų, ji, pasak prancūzų autoriaus L. Otto (2012), remiasi dviguba dimensija: vaikas yra socialinė būtybė, kurią pedagogas gali suprasti jį supančioje socialinėje aplinkoje.

Prancūziškoji socialinė pedagogika, pasak L. Otto ir D. Murcier (2012), pateikia vaikams išeitis, sprendimus iš susidariusios padėties. Praktinės socialinės pedagogikos pritaikymas išreiškia kritinį žvilgsnį į išorinį pasaulį, kuris turėtų suformuluoti piliečių auklėjimo nuostatas. Toks požiūris leidžia įsitvirtinti sąvokai „vaikas aktorius“ ne tik šeimos gyvenime, mokyklos aplinkoje, mieste, bet taip pat „aktorius“, gebantis pats save proteguoti, pozicionuoti globos, savęs apsaugojimo, savo teisių (gyvenimo), savo asmeninės emancipacijos, aktyvios saviraiškos srityje.

Pedagoginės veiklos misija – profesionaliai ir kryptingai sukurti vaikui gyvenimo aplinką, įgalinančią patenkinti augančios kartos poreikius.

Štai todėl prancūzų socialiniai pedagogai, kaip įprasta dirbantys su vaikais bendruomenėje, gatvėse, kvartaluose, taiko šiuos metodus: diagnostiką, aktyvų individualios vaiko aplinkos stebėjimą, taikydami etnoklinikinius, etnometodologinius metodus, kurie palengvina socialinio pedagogo veiklą atviroje aplinkoje.

Laikas parodė, kad prieš 28 metus prof. B. Bitino ir kitų bendraaautorių Moksleivių socialinio ugdymo gyvenamojoje vietovėje koncepcijos idėjos, taip pat ir šeimos, kaip lygiaverčio mokyklos partnerio, įtraukimas į bendrą veiklą bendruomenėje yra labai aktuali šių dienų tiek Lietuvos, tiek prancūzų socialinės pedagogikos problema. Pedagoginių santykių kūrimas šiuolaikinėje vietos bendruomenėje atitinka gyvenamąjį laikotarpį, o pati B. Bitino idėja aktuali ir šiandienos mokyklai.

Per savo ilgus metus trukusią pedagoginę ir mokslinę veiklą, teko pažinti daug iškilių edukologijos mokslininkų tiek Lietuvoje, tiek daugelyje tarptautinių konferencijų. Tačiau tokios aukštos mokslinės kultūros, neeilinio talento, pasišventusio savo darbui, charizmatiško, pasiaukojančio doktorantų ugdymui kaip prof. B. Bitinas, neteko daugiau sutikti. Jis mokėdavo uždegti jaunus mokslininkus ryžtu tyrimams, sužadinti atradimo džiaugsmą. Profesorius mokėdavo pastebėti ir pagirti mūsų darbuose kad ir kuklius pasiekimus ir paskatinti eiti tolimesnių ieškojimų keliu. Pagarbus tonas su mažiau už Profesorių patyrusiu pašnekovu, atida, bendravimo kultūra, kartais reikli, bet su meile pasakyta kritika mums, jo doktorantams, augino vis tvirtesnius sparnus.

ISSN 1392-9569
E-ISSN 2351-6011

2017 m. įvyko esminis lūžis pedagogų rengimo sistemoje, kurią inicijavo ŠMM. Tas labai skaudžiai ir nepelnytai palietė LEU.

Likus vos dviem mėnesiams iki Profesoriaus mirties, paklaustas, ką jis manąs apie LEU uždarymą, Profesorius B. Bitinas, nors labai sunkiai sirgdamas, ištarė šiuos žodžius: „LEU uždarius, bus sugriauti pedagogų rengimo sistemos pamatai. Tai turės labai rimtų pasekmių ateičiai."

Kryžkelėje atsidūrė ir socialinių pedagogų rengimo likimas. Vilniaus ir Vytauto Didžiojo universitetai, kuriems nuo 2018 m. Švietimo ir mokslo ministerija delegavo pedagogų rengimo funkciją, tokios patirties ugdant bendrojo ugdymo ir socialinės pedagogikos specialistus iki šiol neturėjo.

Galimai, didžiulę patirtį rengiant socialinius pedagogus turintys Lietuvos edukologijos universiteto profesoriai ir docentai bei kiti jauni mokslininkai savo sukurtą studijų programą tęs Kaune, Vytauto Didžiojo universitete savotiškos emigracijos sąlygomis. Toks dabartinės LR Seimo daugumos sprendimas. Istorija ateityje įvertins šių naujų reformų padarinius

Prof. dr. Irena Leliūgienė,
Prof. Bronislovo Bitino doktorantė, LEU alumnė,
MRU afilijuotoji profesorė